

Bitka za Britaniju (1939-1940)

Šantl, Mišel

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:647382>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-03**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

MIŠEL ŠANTL

Bitka za Britaniju (1939. – 1940.)

Završni rad

Pula, 2016.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

MIŠEL ŠANTL

Bitka za Britaniju (1939. - 1940.)

Završni rad

JMBAG: 0303042186, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski studij povijesti

Predmet: Uvod u suvremenu povijest

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: hrvatska i svjetska moderna i suvremena povijest

Mentor: doc. dr. sc. Igor Duda

Sumentorica: dr. sc. Iva Milovan Delić, v. asist.

Pula, rujan, 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Mišel Šantl, kandidat za prvostupnika povijesti ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student:

U Puli, 19. rujna 2016. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Mišel Šantl dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom *Bitka za Britaniju (1939. – 1940.)* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 19. rujna 2016.

Potpis

SADRŽAJ:

Uvod	5
1. Operacija Morski lav	6
1.1. Bitka za La Manche	11
1.2. Napad Orlova	12
1.3. Napadi na zračne luke u unutrašnjosti Britanije.....	13
1.4. Napadi na gradove	15
2. Vojna tehnologija	17
3. Vođe operacije.....	20
4. Posljedice operacije.....	25
Zaključak	27
Literatura	28
Sažetak.....	29
Abstract	30

Uvod

Bitka za Britaniju bila je jedna od značajnijih bitki u Drugom svjetskom ratu, s obzirom da su Britanci naposljetku uspjeli slomiti pokušaj okupacije britanskog otočja od strane nacističke Njemačke. Nakon aneksije Austrije 1938. te osvajanja dijelova Čehoslovačke, velike sile nisu pružile nikakav otpor planovima Adolfa Hitlera. Hitler potom osvaja cijelu Čehoslovačku, a reakcija Britanaca i Francuza stigla je tek 1939. Njemačka je 1. rujna 1939. napala Poljsku; nato Britanija šalje ultimatum te 3. rujna konačno objavljuje rat Njemačkoj. Slijedilo je objavljivanje rata Njemačkoj od strane Francuske, iako Britanci i Francuzi nisu imali mogućnosti suprotstaviti se njemačkoj ratnoj sili i novom načinu ratovanja, *Blitzkriegu* (munjevitom ratu). Razdoblje nakon kraja 1939. do sredine 1940. nazvano je lažnim ratom jer nije došlo do ijednog konkretnog sukoba. Britanci i Francuzi to su razdoblje iskoristili za jačanje obrane.

Ofenziva na Zapadu krenula je 10. svibnja 1940., njemačkom invazijom na Nizozemsku i Belgiju. Nakon kapitulacije Francuske 1940. godine, Britanci su ostali bez glavnih saveznika. Hitler počinje pripremati operaciju *See/öwe* (Morski lav) s ciljem osvajanja britanskog otočja.¹ Winston Churchill sazvao je parlament kako bi izglasao povjerenje novoj vladi, te je tom prilikom iznio govor s ciljem ohrabivanja britanskog naroda: „...da vodimo rat na moru, kopnu i u zraku, sa svom našom silom i svom snagom koju nam Bog može podariti: da vodimo rat protiv čudovišne tiranije koju dosad nije nadmašilo ništa s mračnog, žalosnog popisa ljudskog zločina..., a koji je naš cilj? Mogu vam odgovoriti samo jednom riječju: Pobjeda- pobjeda pod svaku cijenu, pobjeda po svaku cijenu, pobjeda usprkos svim strahotama; pobjeda, koliko god bio dug i težak put do nje; jer bez pobjede ne možemo preživjeti“.² Sama bitka imala je četiri faze: borbu za kanal La Manche, napad Orlova, napade na zračne luke u unutrašnjosti Britanije i napade na gradove. Britanski narod uspio je skupiti hrabrosti snagu u tim najtežim trenucima te se obraniti od njemačkog napada. No što je zapravo operacija Morski lav, kakve je planove Hitler imao za Veliku Britaniju?

¹ Bishop, Edward, *Zračna bitka za Britaniju*, Alfa, Zagreb, 1974., 7.

² Churchill, Winston, *Drugi svjetski rat: Svezak prvi*, Školska knjiga, Zagreb, 2002., 322.

1. Operacija Morski lav

Nakon pada Nizozemske, Belgije i Francuske u proljeće 1940., Hitler je smatrao da će Britanci koji su ostali bez saveznika tražiti mir. Kada mu taj plan nije uspio, odlučio je organizirati invaziju na britansko otočje, ta invazija poznata je kao operacija Morski lav. Plan operacije bio je iskrcavanje njemačkih trupa na obalu Britanije koje je trebalo biti omogućeno zajedničkim djelovanjem njemačke ratne mornarice i ratnog zrakoplovstva. Cijela operacija u početku je poslužila za strateško obmanjivanje. Hitler je htio prikazati invaziju na Britaniju kao glavni cilj dok je u međuvremenu premještao glavninu svojih snaga na Istok, time je želio prikriti plan invazije na Sovjetski Savez.³

Hitleru zapravo nikada nije bilo u planu napasti Veliku Britaniju te je operaciju Morski lav odgađao do zadnjeg trenutka. Kako bi operacija uspjela, Njemačka je morala imati prevlast na moru i u zraku. To nije ispunila do 1940. godine jer do tada ozbiljniji plan o invaziji na Britaniju nije postojao, takva operacija morala se dugo pripremati te je morala početi nakon sloma britanskih snaga kod Dunkerquea. Za shvaćanje pomorskog aspekta važno je proučiti djelovanje Ericha Raedera, admirala njemačke ratne mornarice. Anglo-njemački pomorski sporazum iz 1935. godine također je bitan za shvaćanje pomorskog aspekta. Prema tom sporazumu ograničavala se količina proizvedenih podmornica i površinskih jedinica koje su Nijemci mogli imati u odnosu na Britance.⁴ Taj mirovni sporazum poslužio je zapovjednicima njemačke kopnene vojske, avijacije i mornarice da 1939. razrade plan za mogući vojni sukob s Velikom Britanijom. Smatrali su kako će Britaniju najlakše poraziti ekonomskom blokadom te je Raeder krajem 1939. godine naredio da se prouče mogućnosti za invaziju na Britaniju. Hitler nije previše pažnje posvećivao tim planovima, iako je te iste godine raskinuo sporazum s Britanijom.⁵ Raeder je pokušao pokrenuti pripreme za invaziju jer je bio svjestan snage britanske mornarice. Britanska mornarica bila je snažnija od Njemačke mornarice do početka 1940. kad su ipak počele pripreme za invaziju tijekom ljeta, Raeder je bio u strahu da

³ Lake, Jon, *The battle of Britain*, Book Sales, 2000., 15-16.

⁴ Goluža, Miroslav, "Operacija Morski lav I odnosi velikih sila (1939.-1941.)", *Polemos časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*, 13, 2010., 98.

⁵ Paape, Abraham Harry, *Drugi svjetski rat*, Mladost, Zagreb, 1982., 164.

zadatak invazije na Britaniju ne bi pao na „njegova leđa“. Njemačka tada osim jake mornarice nije imala ni sredstva za invaziju, trebalo je osigurati desantne brodove i zaštitu za ratnu brodove. Kako Njemačka mornarica nije bila u stanju napraviti ni jedno, dokazalo se tijekom bitke za Norvešku gdje su pretrpjeli velike gubitke iako su naišli na puno slabijeg protivnika.⁶ Churchill u svojim memoarima također spominje planove koje je imao admiral Raeder, jer su Britanci nakon rata zaplijenili arhiv njemačke vojske. U njima se također spominjao plan invazije na Britaniju preko kanala La Manche. Osim toga taj izvor potvrdio je da Raeder imao strah od toga da se Njemačka ratna mornarica ne bi pokazala nedoraslom u izvršenju zadatka invazije na Britaniju.⁷ Prevlast u zraku također nije bila uspostavljena jer mornarica kao ni zrakoplovstvo nije bilo spremno za invaziju Britanije.

Prije nego li je počeo planirati operaciju, Hitler je htio pridobiti Britance na svoju stranu. Jedan od važnijih događaja koji to potvrđuje saveznička je evakuacija iz Dunkerquea. Nakon što su britansko - francuske snage ostale zarobljene na sjeveru Francuske, njemačke snage mogle su ih u potpunosti uništiti. General Heinz Guderian namjeravao je zauzeti luku Dunkerque kako bi spriječio povlačenje Britanaca. Tada se umiješao Hitler naredbom koja je bila upućena Guderianu, da se povuče kako bi se njemačke snage mogle pregrupirati. To je omogućilo Britancima organiziranje operacije Dinamo, kojom su uspjeli evakuirati svoje snage natrag na britansko otočje.⁸ Na takvu odluku Hitlera, zasigurno je utjecao njegov stav prema Britancima, koje je smatrao dobrim saveznicima: „...prije nego se još jednom, sasvim sam, ne osvrnem na mogućnosti savezništva, koja su za nas u Europi trenutno moguća...njemački problem savezništva s Engleskom i Italijom, kao jedinim državama, s kojima bi čvršći odnos za nas mogao biti uspješan i vrijedan napora“.⁹ Hitler je dio jednog poglavlja posvetio savezništvu s Italijom i Britanijom koje je smatrao jedinim dostojnim saveznicima u mogućem sukobu sa Sovjetskim Savezom. Osim toga Hitler je Britance kao i Nijemce smatrao pripadnicima iste rase, što je bio još jedan razlog zbog čega je upravo s njima želio ući u savez. Hitler je htio stvoriti politički kompromis prema kojem bi Njemačka prihvatila prevlast Britanaca na moru dok bi Nijemci dobili prevlast na kopnu. To je za Britaniju bilo neprihvatljivo jer oni

⁶ Deighton, Len, *Lovac: Zračna bitka za Britaniju*, Vjesnik, Zagreb, 1984., 51-52.

⁷ Churchill, 449.

⁸ Goluža, 93. - 94.

⁹ Hitler, Adolf, *Mein kampf: Moja borba*, Croatia projekt, Zagreb, 1999., 235-236.

nisu dopuštali ni jednoj sili u Europi prevlast na kopnu ili moru. Izjave Hitlera upućene vojnim zapovjednicima tijekom i nakon bitke za Francusku također pokazuju kako Hitleru nije bio plan napad na Britaniju. Jedna od takvih izjava bila je upućena zapovjedniku njemačke oklopne armije – generalu Ewaldu von Kleistu. On je tražio od Hitlera objašnjenje zašto je dopustio protivniku da se povuče. Hitlerov je odgovor bio da je nepotrebno slati tenkove jer se Britanci neće vratiti u rat nakon evakuacije.¹⁰ Nakon pada Francuske, Hitler je smatrao kako će Britanija lako prihvatiti njegov poziv za mir, njegov jedini uvjet bio je vraćanje bivših njemačkih kolonija. Hitler je bio uvjeren kako će Britanci pristati na ponuđeni mir, no to se nije dogodilo.¹¹

Kako se sve više bližila izravna ratna opasnost za britansko otočje, Britanci su se počeli pripremati za invaziju. Kao što je Churchill najavio tijekom ljeta 1940. godine: „Branit ćemo naš otok, ići ćemo do kraja ma kakva cijena bila. Borit ćemo se na plažama; borit ćemo se na poljima i na ulicama; borit ćemo se u brdima; nikada se nećemo predati.“ Winston Churchill smatrao je kako će rat potrajati devet godina.¹² Torbe s plinskim maskama postale su obavezne u većim gradovima. Ta mjera bila je pokrenuta zbog straha britanskih čelnika od bojnih otrova koji su bili korišteni tijekom Prvog svjetskog rata. Pripremala su se i skloništa za civilno stanovništvo. Tijekom svibnja, lipnja i srpnja 1940. godine bila je izdana naredba za evakuacijom djece iz gradova. Ona su bila privremeno smještena kod rodbine i poznanika na selu. Na obali su bile stvarane obrambene zone kojima nije smio prići nitko bez propusnice. Strogo je bilo zabranjeno kupanje ili boravljenje na moru, a plaže i šetališta na južnoj obali Britanije bila su preuređena za rat te su na njih bila postavljena mitraljeska gnijezda. Naime, Englezi su se najviše pribojavali iskrcavanja malih vrlo pokretnih njemačkih tenkovskih jedinica pa su zbog toga na obali postavili 500 topova, 200 tenkova i protutenkovsko naoružanje. Bili su postavljeni i obrambeni objekti: bunker, rovovi, protutenkovske zapreke.

Britanci ipak nisu bili spremni; do kraja srpnja na raspolaganju su imali samo 1800 teških i lakih topova te oko 3000 protuavionskih mitraljeza, što nije bilo dovoljno.¹³ U tom razdoblju u upotrebu je ušao novi uređaj, „padobrani i kabao“ koji je imao glavni zadatak zaštititi avionske baze i industrijska područja: ideja je bila zaštita

¹⁰ Goluža, 95. - 96.

¹¹ Paape, 159.

¹² Deighton, 82.

¹³ Paape, 160.

od aviona u niskom letu. Još jedan uređaj koji je ušao u upotrebu bio je radar. Ta tehnologija dovela je Britance u prednost jer je upozoravala na dolazak njemačkih zrakoplova.¹⁴ Osim toga, Britanci su na raspolaganju imali svoju ratnu mornaricu i zrakoplovstvo. Eskadrile koje su imale lovačke zrakoplove bile su podijeljene u četiri grupe. Pod zapovjedništvom generala Richarda Saula 13. je grupa štitila sjevernu Englesku i Škotsku. Zapadnu obalu branila je 10. grupa, pod zapovjedništvom generala Quintina Branda. Najteži zadatak imale su 11. i 12. grupa. General Trafford Leigh - Mallory vodio je 12. grupu koja je branila važna industrijska područja oko gradova Birminghama i Coventrya dok je general Keith Park sa svojom 11. grupom imao zadatak braniti jugoistočnu obalu Engleske i London. U kanalu La Manche nalazila se većina britanske ratne mornarice.¹⁵

Tijekom priprema porasla je i proizvodnja u ratnoj industriji. Produljilo se radno vrijeme koje je od ljeta 1940. godine trajalo od osam sati ujutro do sedam sati navečer. Radilo se svaki dan što je dovelo do povećanja proizvodnje od dvadeset pet posto. Došlo je do porasta proizvodnje zrakoplova marke *Hurricane* i *Spitfire* koji su bili jako važni prilikom obrane britanskog otočja. Intenzivno se radilo i na regrutiranju ljudi za vojsku. Do početka bitke za Britaniju bilo je regrutirano 425 000 novih vojnika.¹⁶ Najveći problem bila je nestašica naoružanja. Zbog toga su mnogi u početku vježbali s drvenim štapovima umjesto puškama. Osim pušaka Britanci nisu imali teške topove koji bi mogli ugroziti Njemačku mornaricu. Nestašica se nadoknađivala uz pomoć Sjedinjenih Američkih Država. Osim regrutiranja novih vojnika, bila je formirana Domovinska straža koja je bila sastavljena od starijih muškaraca. Oni nisu imali gotovo nikakvo naoružanje ni opremu. Glavni zadatak bio im je održavanje prepreka na cestama te noćno stražarenje zračnim lukama i oko industrijskih područja.¹⁷

U vrijeme priprema Britanaca za invaziju, Hitler je počeo s pripremama za operaciju Morski lav. Kao što je već prije spomenuto, ta operacija u početku uopće nije služila za stvarno planiranje invazije, nego za taktičko obmanjivanje. Prvotni planovi operacije morali su navesti Britance na pomisao da Nijemci spremaju invaziju, da će iskrcavanje biti na istočnoj obali Engleske te da se u Velikoj Britaniji

¹⁴ Deighton, 85.

¹⁵ Paape, 169. - 170.

¹⁶ Lake, 83.

¹⁷ Deighton, 86.

nalazi dobro organizirana tajna služba kojoj je cilj rušenje vlade. Kako bi uvjerali Britance u postojanje tajnih službi, koristili su se radio stanicama. Napravili su pet radio stanica koje su bile predstavljene kao da su britanske. Putem radio stanica bile su slane razne poruke od kojih je najznačajnija bila da će invazija na Britaniju krenuti preko Irske. Nakon što Britanci nisu prihvatili mir od strane Hitlera, on je imao dvije opcije. Prva je bila ekonomska blokada otoka dok je druga bila invazija Britanije s ciljem osvajanja.¹⁸ Pripreme za invaziju trebalo je odraditi u samo dva mjeseca, s tim se nije slagao admiral Raeder koji je smatrao kako da je potrebna ozbiljnija priprema. Sva ta strateška obmanjivanja bila su potrebna kako bi Hitler sakrio svoj najveći strah - sukob na dvije fronte. Njegov glavni cilj bio je određen već 1939. kada je odlučio napasti Sovjetski Savez, koji je prema njegovim predviđanjima trebao kapitulirati u roku od osam tjedana. Nakon što bi Sovjetski Savez kapitulirao, Njemačka bi osigurala naftna polja u Rumunjskoj. Osim toga Hitler je imao u planu invaziju na Istoku, kako bi osigurao „životni prostor“ za njemački narod.¹⁹ Tijekom srpnja i kolovoza 1940. bili su izneseni planovi za invaziju. Najaktivnija je bila kopnena vojska koja je imala razne planove o iskrcavanju. Jedan od njih bio je iskrcavanje na fronti od gradića Ramsgetea na istočnoj obali do gradića Weymoutha na zapadnoj obali Britanije dok bi se prije osvojio otok Wight kao uporište. Mornarica je imala najviše poteškoća tijekom priprema. Iako su u početku imali uspjeha s podmornicama, do početka priprema nisu uspjeli izgraditi flotu koja bi se mogla usprotiviti britanskoj. Osim toga, admiral Raeder tražio je da se ispune razni uvjeti prije nego počne operacija. Tražio je premoć u zraku iznad kanala La Manche te da se očiste neprijateljske mine kako bi se flota po tom dijelu mogla probiti do obale. Naposljetku je odustao te je od Hitlera tražio da se operacija odgodi do svibnja 1941. godine. Kako su prvotni planovi za iskrcavanje propali, uspjeh operacije dalje je ovisio o *Luftwaffe*. Napadima u kanalu La Manche počela je zračna bitka za Britaniju.²⁰

¹⁸ Paape, 163.

¹⁹ Goluža, 104.

²⁰ Paape, 165.

1.1. Bitka za La Manche

Njemačke snage bile su raspoređene u pet eskadrila – *Luftflotte*, najmanje su bile prva i četvrta, smještene u Njemačkoj i Poljskoj. *Luftflotte 5* bio je smješten u Norveškoj i Danskoj te se sastojao pretežito od bombardera. Glavni zapovjednik bio je Hans – Jürgen Stumpff. Najvažnije eskadrile bile su druga pod zapovjedništvom Alberta Kesselringa i treća pod Hugom Sperrlom smještene u Nizozemskoj, Belgiji te Francuskoj. Imale su na raspolaganju 750 bombardera, više od 800 lovačkih zrakoplova te 250 *Štuka*. *Štuke* su bili laki bombarderi, poznati po obrušivanjima na ciljeve te su bili jedni od zaštitnih znakova *Blitzkriega*. Njemačke zračne snage koje su ukupno imale oko 2700 zrakoplova morale su se suprotstaviti Kraljevskim zračnim snagama (*Royal Air Force*) koje je imalo oko 1000 zrakoplova.²¹ Njemačko ratno zrakoplovstvo bilo je jako ambiciozno nakon pobjeda na početku rata te su smatrali kako mogu svladati britanske zračne snage, što bi otvorilo put mornarici za mogućnost iskrcavanja na obali Britanije.²² Prva faza bitke za Britaniju naziva se *Kanalkampf* (bitka za kanal) u kojoj su njemačke zračne snage pokušale zračnim napadima steći dominaciju nad La Mancheom. Ciljevi napada bili su britanski konvoji u kanalu te priobalna područja. Ideja je Nijemaca bila vrlo jednostavna – ako Britanci pošalju zračne snage za obranu mornarice, britansko ratno zrakoplovstvo pretrpjeti će snažne gubitke koje neće moći nadoknaditi. Mnogi povjesničari uzimaju 10. srpanj kao početak bitke za La Manche, iako su se borbe vodile i prije toga.²³ Tog dana dogodio se prvi veći sukob zračnih snaga, ujutro su njemački zrakoplovi *Dornier Do 17* napali veliki konvoj *Bread* koji je napuštao estuarij rijeke Temze. Napadi na konvoje nastavili su se i slijedećih dana.²⁴ Hitler je 16. srpnja objavio direktivu br. 16, kojom je i službeno bila pokrenuta invazija na Veliku Britaniju s ciljem da se je ukloni kao opasnost za njemačke ratne planove. Njemačke zračne snage dobile su novi zadatak; od tada je *Luftflotte 2* trebao ugrožavati unutrašnjost Britanije. *Luftflotte 3* i *5* dobili su zadatak napada na liniji od Carlisla na sjeveru do otoka Wight na jugu. Tri dana kasnije Hitler je svojim govorom u Reichstagu pozvao Britance na „zdrav razum“. Hitler je još mislio kako će Britanci pristati na njegov mir, no oni su takvu

²¹ Isto, 168.

²² Lake, 116.

²³ Deighton, 104. - 105.

²⁴ Bishop, 39. - 40.

ponudu odbili.²⁵ RAF se od 20. srpnja počeo uspješnije suprotstavljati snagama *Luftwaffe*a. Nakon nekoliko poraza zapovjednici *Luftwaffe*a shvatili su kako jedna eskadrila sastavljena od *Spitfire*a i *Hurricane*a može nadmašiti *Bf 109*, iako su brojčano nadmoćni. Glavni razlog tome bio je *Bf*-ov spremnik za gorivo koji nije bio dovoljno velik za put od Francuske do unutrašnjosti Engleske i natrag.²⁶ To je dovelo do promjene u taktici. Počela se izvoditi nova taktika Njemačkog ratnog zrakoplovstva od 25. srpnja, lovački zrakoplovi više nisu bili podrška bombarderima nego su trebali umoriti britanske pilote te ih dovesti u situaciju da se moraju vratiti po gorivo kako bi nastavili s borbom. Zatim bi slali bombardere koji su lakše mogli obavljati svoju zadaću bombardiranja konvoja, takva taktika se u početka pokazala uspješnom, no Britanci su boljom koordinacijom snaga uspjeli konkurirati njemačkim lovačkim zrakoplovima i bombarderima.²⁷ Do kraja srpnja Hitler je shvatio kako Britance neće biti lako poraziti bitkom u zraku. U prvim danima kolovoza situacija na bojištu nije se mijenjala te je dalje dolazilo do manjih sukoba, gdje ni jedna strana nije došla do veće prednosti. Zbog toga je Hermann Göring 6. kolovoza pokrenuo drugu fazu bitke za Britaniju *Adlergriff* (napad orlova). Iako mnogi povjesničari smatraju kako je ta faza započela 8. kolovoza, prvi značajniji napad koji je obilježio tu fazu dogodio se 11. kolovoza.²⁸

1.2. Napad Orlova

Drugu fazu bitke obilježila je Göringova taktika prema kojoj je glavni cilj bio bombardiranje *RAF-ovih* zračnih luka te industrijskih gradova uz obalu. Planiralo se uništiti britansko ratno zrakoplovstvo u roku od četiri dana. Naoblaka iznad Britanije prvih dana u kolovozu nije dopuštala Njemačkom ratnom zrakoplovstvu organiziranje većih akcija. Zbog toga su Nijemci tek 11. kolovoza 1940. organizirali prvi značajniji napad. Tijekom pokušaja bombardiranja trpjeli su velike gubitke. Zapovjednici *Luftwaffe*a shvatili su da radar omogućuje Britancima rano otkrivanje njihovih

²⁵ Paape, 159.

²⁶ Lake, 121.

²⁷ Isto, 122.

²⁸ Deighton, 128.

zrakoplova.²⁹ Zbog toga je za 13. kolovoz bila organizirana akcija s oko 250 zrakoplova kojima je bio glavni cilj uništavanje neprijateljskih radara.³⁰ Kasnije tog dana počela je akcija s ciljem uništavanja zračnih luka. Glavni cilj bila je zračna luka *RAF-a* Manston. Slijedećeg dana počele su prve prave akcije koje su bile planirane Göringovom taktikom *Adleragriff*. Uspješno je bio bombardiran Southampton, Dover te je opet bio napadnuta zračna luka Manston.³¹ Njemačko ratno zrakoplovstvo 14. kolovoza počelo je s intenzivnim bombardiranjem *RAF-ovih* zračnih luka i gradova s industrijskim zonama na priobalnom području. Bombardirani su bili gradovi Eastchurch i Rochester gdje se nalazila tvornica zrakoplova.³² U isto vrijeme bili su napadnuti i Southampton, Odiham te Worthy Down. Kako su za svaki napad izgubili veliki broj zrakoplova, zapovjednici *Luftwaffe*a počeli su shvaćati kako prvotni plan uništenja *RAF-a* u samo četiri dana neće uspjeti. Dan s najviše žrtava druge faze bitke za Britaniju bio je 18. kolovoz. Taj dan Britanci su nazvali *The Hardest Day* („najteži dan“), *RAF* je izgubio trideset sedam zrakoplova. Dok je s druge strane *Luftwaffe* pretrpio gubitak od šezdeset jednog zrakoplova. Kesselring je poslao dva vala napada s ciljem uništenja zračnih luka u blizini Londona, Biggin Hilla i Kenleya. Te napade obilježili su piloti *RAF-a* koji su uništili gotove sve *Štuke* koje su bombardirale zračne luke.³³ Pogoršanje vremena nije omogućilo organiziranje ozbiljnije akcije do 24. kolovoza, kada je počela treća faza bitke za Britaniju.³⁴

1.3. Napadi na zračne luke u unutrašnjosti Britanije

Treću fazu obilježilo je intenzivno bombardiranje zračnih luka *RAF-a* te industrijskih područja po cijeloj Britaniji. Zapovjednici njemačkog ratnog zrakoplovstva smatrali su kako će na taj način prisiliti vrhovnog zapovjednika britanskog ratnog zrakoplovstva Dowdinga na podizanje svih raspoloživih snaga. Tada bi došlo do borbe između zrakoplova koju bi Nijemci trebali dobiti.³⁵ Dana 24.

²⁹ Lake, 146.

³⁰ Deighton, 129.

³¹ Lake, 151.

³² Bishop, 58.

³³ Lake, 154.

³⁴ Deighton, 146.

³⁵ Isto, 147.

kolovoza, *Luftwaffe* je organizirao napad na *RAF*-ove zračne luke. Ciljevi bombardiranja bili su Manston, Hornchurch i North Weald. Manston je u tom napadu bio gotovo uništen dok su Hornchurch i North Weald bili teško bombardirani. Zapovjednik 12. grupe Park, bio je prisiljen tražiti pomoć od Leigha - Mallorya.³⁶ Njegovi zrakoplovi kasnili su jer je pokušavao izvršiti taktiku *bigwing* koja je oduzimala mnogo vremena. Takva taktika zahtijevala je sastavljanje velike formacije od tri ili više eskadrila koje su se prethodno morale naći u zraku. Leigh - Mallory smatrao je kako će se tako lakše moći oduprijeti njemačkim zrakoplovima. Takva ideja nije se svidjela glavnom zapovjedniku Dowdingu i Parku koji su koristili taktiku u kojoj je svaka eskadrila zasebno napadala neprijatelje.³⁷ Tijekom noći prvi su put bile bačene bombe na London. Britanci su na to odgovorili bombardiranjem Berlina tijekom noći 25. kolovoza.³⁸ Taj napad razljutio je čelnike nacističke Njemačke, kao i samog Hitlera, što je dovelo do promjene u taktici tijekom bitke za Britaniju. Više prvotni cilj nije bio bombardiranje gradova s vojnim objektima, nego gradova s civilnim stanovništvom.³⁹ Nakon 26. kolovoza pljusкови su uzrokovali manju aktivnost na bojištu. To je omogućilo Britancima da s prve linije povuku umorne pilote te rasporede snage za sukobe koji su slijedili.⁴⁰ U noći s 28. na 29. kolovoz, *Luftwaffe* je pokrenuo prvi veći napad. Britansko zrakoplovstvo nije moglo brzo reagirati pa su bili napadnuti gradovi: Birmingham, Bristol, Coventry, Bournemouth, Derby, Manchester, Sheffield i Liverpool. Već 30. kolovoza, Njemačko ratno zrakoplovstvo organiziralo je najveću akciju do tada: nakon više manjih napada, Kesselring je odlučio napasti pokrajinu Kent u tri vala napada. Park je opet bio primoran pozvati Leigha - Mallorya u pomoć, a ovoga puta ona je stigla na vrijeme.⁴¹ Početkom rujna Göring je stigao iz Njemačke u Francusku kako bi izravno preuzeo zapovjedništvo nad napadom na Britaniju. Bio je nezadovoljan dotadašnjim razvitkom operacije, iako je i dalje bio optimističan što se tiče konačne njemačke pobjede. Napadi na zračne luke *RAF*-a nastavili su se do 6. rujna, ali uz velike gubitke *Luftwaffe*a.⁴²

³⁶ Lake, 168.

³⁷ Deighton, 151.

³⁸ Lake, 169.

³⁹ Deighton, 148.

⁴⁰ Bishop, 87.

⁴¹ Lake, 180.

⁴² Isto, 182. - 184.

1.4. Napadi na gradove

Kao početni dan zadnje faze bitke za Britaniju uzima se 7. rujna jer su od tada napadi bili preusmjereni s *RAF-ovih* zračnih luka prema civilnim gradovima. Göring je smatrao kako su napadi na zračne luke teško naštetili britanskom ratnom zrakoplovstvu. Napad na gradove odlučio je iskoristiti kako bi natjerao preostale snage u borbu, to bi omogućilo *Luftwaffe* da slomi *RAF*. Osim toga, čelnici nacističke Njemačke napadima su se na London htjeli osvetiti za napad na Berlin te slomiti borbeni moral Britancima, što se na kraju pokazalo upravo suprotnim.⁴³ Dowding je do 7. rujna uspio vratitiiskusne pilote koje je poslao na odmor tijekom kolovoza što je Britancima omogućilo ravnopravnu borbu protiv brojnijih njemačkih snaga.⁴⁴ Göring je odmah tijekom poslijepodneva na London poslao armadu od 965 zrakoplova, na to su Dowding i Park odgovorili svim raspoloživim snagama s ciljem obrane glavnoga grada.⁴⁵ *Luftwaffe* je od 9. rujna počeo provoditi novu taktiku, kojom je *Luftflotte 2* danju napadao vojne i komercijalne ciljeve na zapadnom dijelu grada, dok je *Luftflotte 3* noćnim napadima gađao dokove.⁴⁶ Sljedećega dana Hitler je povukao dvije divizije sa zapada kako bi bile spremne za dugo očekivani napad na istoku.

Göringova obećanja o brzom osvajanju Britanije do tada nisu bila ispunjena. Britanci su počeli stvarati planove o protunapadu. Dana 11. rujna poslali su oko 100 bombardera koji su bombardirali dokove u Calaisu, Dunkerqueu, Boulogneu i Le Havru. Uspjeli su nanijeti značajnu štetu tim njemačkim uporištima u sjevernoj Francuskoj. Napadi na London nastavili su se, ali je Hitler već tada polako počeo odustajati od invazije. Do kraja bitke napadi su više poslužili kao zastrašivanje Britanaca i uvjeravanje Staljina da neće doći do invazije na istoku.⁴⁷ Tijekom rujna *Luftwaffe* je gubio sve više zrakoplova tijekom svakog napada; samo su 15. rujna izgubili preko pedeset zrakoplova.⁴⁸ Göring je i dalje podcjenjivao snagu *RAF*-a te je smatrao kako će novim napadom na zračne luke uspjeti slomiti britansko ratno

⁴³ Deighton, 166.

⁴⁴ Bishop, 89.

⁴⁵ Lake, 186. - 187.

⁴⁶ Deighton, 169.

⁴⁷ Lake, 192.

⁴⁸ Bishop, 103.

zrakoplovstvo. No nije znao kako su Britanci povećanom proizvodnjom uspjeli nadoknaditi nedostatak zrakoplova.⁴⁹ Do kraja rujna *Luftwaffe* je nastavio s napadima na gradove u Engleskoj. U noćnim bombardiranjima stradali su Liverpool, Bristol, Southampton i London. *RAF* je uzvratio nanoseći teške gubitke *Luftwaffe*u za svaki napad. Slična situacija na bojištu nastavila se i početkom listopada. Od 14. listopada Njemačko ratno zrakoplovstvo počelo je intenzivno bombardirati London. Samo tog dana bilo je bačeno preko 1000 bombi te je stradalo preko 500 civila. Borbe su se nastavile i nakon listopada, no bilo je jasno kako *Luftwaffe* neće steći premoć nad britanskim ratnim zrakoplovstvom.⁵⁰ Već sredinom rujna Njemačko vrhovno zapovjedništvo shvatilo je kako Hitler nema namjeru poduzeti invaziju na Britaniju. Hitler je tek 12. listopada dao naredbu da se snage koje su bile spremne za invaziju prebace na istok te da se operacija Morski lav odgađa na neodređeno vrijeme. S druge strane Britanci su bili na oprezu sve do svibnja 1941. godine, kada je Hitler objavio ofenzivu na Sovjetski savez.⁵¹ Operacija Morski lav zapravo nikad nije bila isplanirana ni provedena do kraja. Kako su planovi *Luftwaffe*a o slamanju britanske obrane u roku od tri do četiri tjedana propali, Hitler je postupno odgađao operaciju. Na kraju nikad nije došlo do invazije na britansko otočje. Od kraja 1940. do sredine 1941. godine operacija Morski lav poslužila je samo kao Hitlerovo obmanjivanje Sovjetskog Saveza da neće doći do ofenzive na istoku.

⁴⁹ Deighton, 174.

⁵⁰ Lake, 219. - 222.

⁵¹ Paape, 179.

2. Vojna tehnologija

S obzirom da je bitka za Britaniju bila zračna bitka, slijedi opis korištene vojne tehnologije. Britansko ratno zrakoplovstvo imalo je na raspolaganju više vrsta zrakoplova, od kojih su najpoznatiji *Supermarine Spitfire* te *Hawker Hurricane*. *Spitfire* je bio jednosjedni i jednokrilni lovac te je bio najbolji RAF-ov lovački zrakoplov tijekom bitke za Britaniju.⁵² Početkom 1940. godine devetnaest lovačkih eskadrila bilo je opremljeno *Spitfire* zrakoplovima. Tijekom bitke brzina i pokretljivost bile su glavna prednost nad njemačkim *Messerschmittom Bf 109*. Najveći nedostatak *Spitfirea* bio je mali domet te malen spremnik za gorivo. *Spitfire* je bio drugi najdjelotvorniji zrakoplov po broju srušenih neprijateljskih zrakoplova. Ukupno su *Spitfirei* srušili oko 1000 zrakoplova *Luftwaffe*.⁵³

Hawker Hurricane jedan je od najznačajnijih zrakoplova u povijesti. Njegova značajnost je u tome što je bio prvi jednokrilni, jednosjedni lovac presretač. Nije bio kvalitetna dizajna kao *Spitfire* no robusna konstrukcija omogućavala mu je preživljavanje više hitaca. Također, *Hurricane* je mogao parirati njemačkim zrakoplovima na srednjim i većim visinama.⁵⁴ Tijekom bitke za Britaniju na raspolaganju je bilo 2309 zrakoplova *Hurricane* koji su bili raspoređeni u trideset dvije eskadrile. Kako je *Hurricane* bio pokretljiv, mogao je parirati bržem njemačkom *Messerschmittu Bf 109* te bombarderima, zbog toga je imao veći broj oborenih njemačkih zrakoplova od protuzračnog topništva i ostalih zrakoplova zajedno.⁵⁵

Ostali britanski zrakoplovi imali su puno manju ulogu. *Boulton Paul Defiant I* bio je jednokrilni, dvosjedni zrakoplov namijenjen pilotu i strijelcu.⁵⁶ Prvu upotrebu taj je zrakoplov imao kod Dunkerquea kad je korišten u sklopu operacije Dinamo kako bi štitio evakuaciju britanskih snaga. Tada su uspjeli nadmašiti njemačke lovačke zrakoplove, no već u početku bitke za Britaniju *Defianti* su bili gotovo uništeni te su zbog toga kasnije bili prepravljani u noćne lovce.⁵⁷ *Bristol Blenheim* bio je jednokrilac

⁵² Grbić, Gordan, *Lovački zrakoplovi 1/3: 1935.-1945.*, Omnes, Zagreb, 2011., 107.

⁵³ Isto, 107. - 109.

⁵⁴ Isto, 79.

⁵⁵ Deighton, 48.

⁵⁶ Grbić, 36. - 37.

⁵⁷ Deighton, 48.

koji se koristio kao laki bombarder i lovački zrakoplov.⁵⁸ Glavne zadaće tijekom rata bile su mu gađanje kopnenih meta te neprijateljske mornarice, u čemu se pokazao jako djelotvornim. Osim toga velika prednost mu je bio domet od 1800 kilometara.⁵⁹

Njemačka glavna udarna snaga te možda i najbolji zrakoplov Drugog svjetskog rata bio je *Messerschmitt Bf 109*. Glavna prednost *Bf 109* bila je pokretljivost i upravljivost, što je omogućavalo i manje iskusnim pilotima da lako upravljaju zrakoplovom.⁶⁰ Glavni test za *Bf 109* bio je Španjolski građanski rat gdje su bili u sastavu *Legije Kondor*. Piloti koji su do tada upravljali dvokrilcima, vrlo brzo su se prilagodili novom zrakoplovu.⁶¹ Tijekom 1939. godine uspješno ratuju protiv britanskih zrakoplova zbog toga su bili glavni lovački zrakoplovi *Luftwaffe* tijekom bitke za Britaniju gdje su najviše bili korišteni kao pratnja bombardera.⁶² *Messerschmitt Bf 110* bio je dvomotorni zrakoplov s dvije namjene, morao je biti lovački zrakoplov i laki bombarder.⁶³ Prvu borbenu upotrebu zrakoplov je imao tijekom napada na Poljsku, gdje je uspješno parirao poljskim lovačkim zrakoplovima te je bio vrlo uspješan u uništavanju neprijateljskih bombardera. Na početku bitke za Britaniju *Messerschmitt Bf 110* imao je zadaću izazivanja britanskih zrakoplova na borbu. Na taj način bombarderi bi imali laki posao uništavanja svojih ciljeva bez ometanja lovačkih zrakoplova. U praksi taj plan nije uspio jer su pokretljiviji *Spitfire* te *Hurricane* lako prilazili straga te rušili *Bf 110*. Zadaća lovačkog zrakoplova ostala je do kraja bitke jer *Luftwaffe* nije imao dovoljno lovačkih zrakoplova. Kasnije je bio prerađen u noćni lovac, a od 1941. koristio se i kao bombarder.⁶⁴ *Junkers Ju 87B* poznatiji kao *Štuka* bio je jedan od zaštitnih znakova novog načina ratovanja *Blitzkrieg*. To je bio lovac bombarder, najpoznatiji po obrušivanjima na ciljeve. On je bio jako uspješan u svojim zadaćama početkom Drugog svjetskog rata. U bitci za Britaniju, zbog svoje slabe brzine, zaštite i dometa nije se mogao suprotstaviti britanskim lovačkim zrakoplovima. Također, bio je laka meta za bilo kakvu protuzračnu obranu. U početnim borbama *Štuke* su pretrpjele teške gubitke te su do

⁵⁸ Grbić, 41. - 42.

⁵⁹ Deighton, 49.

⁶⁰ Grbić, 143.

⁶¹ Isto, 147.

⁶² Deighton, 53.

⁶³ Grbić, 166.

⁶⁴ Deighton, 54.

kraja bitke bile rijetko korištene.⁶⁵ *Dornier Do* bio je jedan od najznačajnijih njemačkih zrakoplova tijekom bitke za Britaniju. Do 1939. godine *Dornier* je činio četvrtinu svih njemačkih bombardera. Postigao je relativno dobre rezultate tijekom 1940. godine, glavna slabost bila mu je slabija konstrukcija što je bio veliki nedostatak protiv britanskih lovačkih zrakoplova. *Junkers Ju 88* bio je jedini njemački „pravi“ bombarder s domedom od 2500 kilometara. Osim toga bio je puno brži od ostalih bombardera te je bio u mogućnosti pobjeći lovačkim zrakoplovima. *Heinkel He 111* bio je dosta sličan *Dornieru*. Također je imao problem s brzinom, ali je imao bolju zaštitu. Početkom bitke za Britaniju bio je korišten kao bombarder, kasnije je bio prerađen za noćno bombardiranje i gađanje transportnih brodova.⁶⁶

Radar je možda bio i presudna tehnologija koja je omogućila Britancima pobjedu tijekom bitke za Britaniju. Oni su bili zaslužni za rano otkrivanje dolaska neprijateljskih bombardera. Nijemci su prvi izradili radar koji je bio funkcionalan 1934. godine, razvio ga je Rudolf Kühnhold.⁶⁷ No tu tehnologiju nisu u potpunosti uspjeli primijeniti u praksi. Britanci su svoj radar počeli razvijati 1935. godine pod strogim mjerama sigurnosti. Velika pomoć prilikom razvoja radara bila je suradnja s američkim znanstvenicima.⁶⁸ Britanski znanstvenik Henry Tizard je u ljeto 1940. godine otišao u Sjedinjene Američke Države kako bi dodatno razvio tehnologiju radara.⁶⁹ Najzaslužniji za praktičnu primjenu radara izvršio je Robert Watson Watt, koji je načinio sustav prema kojem se radar mogao koristiti u svrhu obrane zračnog prostora. Suradnjom Hugh Downinga i Henry Tizarda do 1940. godine bila je uspostavljena mreža radara što je Britaniju dovelo u veliku prednost nad njemačkim zrakoplovima.⁷⁰

⁶⁵ Isto, 55.

⁶⁶ Grbić, 102. – 104.

⁶⁷ Brown, Louis, *A radar history of World War II technical and military imperatives*, IOP Publishing, Bristol, 1999., 73.

⁶⁸ Deighton, 62.

⁶⁹ Brown, 160.

⁷⁰ Deighton, 62. - 63.

3. Vođe operacije

Hugh Dowding bio je vrhovni zapovjednik zrakoplovstva i lovačkih zrakoplova *RAF-a*. Bio je jedan od najzaslužnijih što se Britanija uspjela obraniti od njemačke invazije. Školovao se u Kraljevskoj Vojnoj Akademiji u koju je bio primljen 1899. godine. Glavna želja bila mu je postati inženjer, no u tome nije uspio te je postao topnik te je vojnu karijeru započeo kao topnički časnik. Nakon toga vršio je službu desetak godina po raznim garnizonima, vratio se u Englesku gdje je uzeo satove leta zrakoplovom. Početkom Prvog svjetskog rata ušao je u službu kao vojni pilot. Već 1915. godine bio je promoviran u zapovjednika eskadrile dok je do kraja rata napredovao do pozicije brigadira. Između dva rata sudjelovao je na testiranjima novih borbenih lovaca marke *Spitfire* i *Hurricane*, svojim idejama doprinio je razvoju novih taktika koje su bile omogućene pokretljivošću novih lovaca. To mu je omogućilo promociju u zapovjednika borbenih lovaca *RAF-a*, 1930. godine.⁷¹ Početkom Drugog svjetskog rata dobio je zadatak organiziranja zračne obrane britanskog otočja i postao je vrhovni zapovjednik zračnih snaga. Tijekom bitke za Britaniju razvio je novu taktiku prema kojoj je organizirao više manjih skupina lovaca, umjesto slanja velike skupine. Takva taktika omogućila je britanskim lovcima više prostora za manevre što ih je dovodilo u prednost nad njemačkim lovcima. Do kraja rata nije ostao u službi *RAF-a* jer se 1942. godine odlučio povući s mjesta vrhovnog zapovjednika zračnih snaga.⁷²

Keith Park bio je podmaršal zračnih snaga, sudjelovao je u Prvom svjetskom ratu kao časnik kopnene vojske. U zračne snage britanske vojske bio je premješten 1917. godine.⁷³ Između dva rata bio je postavljen za glavnog pomoćnika vrhovnog zapovjednika Dowdinga. Upravo je njihova dobra suradnja presudila prilikom Dowdingova odabira zapovjednika 11. grupe *RAF-a*, koju je dobio Park. Pozicija zapovjednika 11. grupe je bila jako odgovorna jer je ona bila prva linija obrane protiv *Luftwaffe*a. Tijekom bitke Park je podržavao taktiku u kojoj su britanski lovački zrakoplovi pojedinačno ili u manjim grupama napadali njemačke bombardere. Njegovi piloti ulazili su u sukob s *Bf 109* samo ako je to bilo nužno. Nije se slagao sa

⁷¹ Deighton, 88. - .89.

⁷² Lake, 101.

⁷³ Deighton, 90.

zapovjednikom 12. grupe Leighom - Malloryem te je s njim često ulazio u sukobe. Parkovo glavno obilježje tijekom bitke bilo je podizanje morala pilotima tako što bi vlastitim zrakoplovom *Hurricane* letio područjem kojim je zapovijedao.⁷⁴ Nakon bitke bio je premješten u Egipat gdje je dobio zadatak da organizira obranu na delti rijeke Nil. Nakon što su Nijemci i Talijani napali otok Maltu, Park je bio poslan na otok kao Vrhovni zapovjednik zračne obrane. Nakon smrti Leigha - Mallorya, dobio je njegov zadatak zapovjedništva nad savezničkim zračnim snagama u jugoistočnoj Aziji. Ostao je u službi *RAF-a* do kraja rata.⁷⁵

Trafford Leigh - Mallory također je sudjelovao u Prvom svjetskom ratu kao vojnik. Krajem rata bio je premješten u zračne snage gdje se istaknuo s idejom ratovanja zrakoplovima protiv tenkova. Za svoje zasluge dobio je titulu podmaršala 1938. godine. Tijekom bitke za Britaniju bio je zapovjednik 12. grupe *RAF-a* te je njegov glavni zadatak bio braniti središnju Englesku od njemačkih bombardera. Ostao je razočaran takvim odabirom jer je smatrao kako on zaslužuje voditi 11. grupu koju je dobio Park. Ulazio je u sukob s Dowdingom i Parkom, ponajviše zbog drugačije strategije u borbi s njemačkim zrakoplovima. Najveći sukob dogodio se kad je Leigh - Mallory pokušao izvesti formaciju *bigwing* kako bi većom formacijom slomio brojnijeg protivnika, takva taktika pokazala se pogrešnom.⁷⁶ Nakon bitke vodio je ofenzivne operacije u Francuskoj tijekom 1941. godine koje nisu bile previše uspješne. Dvije godine kasnije dobio je titulu Vrhovnog zapovjednika zračnih snaga te zapovjednika Savezničkih ekspedicijskih zračnih snaga. U proljeće 1944. godine, Leigh - Mallory organizirao je bombardiranje željeznica u sjevernoj Francuskoj kako bi bilo onemogućeno pojačanje njemačkim trupama. Nakon početka operacije *Overlord* njegove snage bombardiraju njemačka uporišta što je omogućilo lakše napredovanje saveznika. Pred kraj 1944. godine bio je premješten u Aziju kao zapovjednik zračnih snaga. Prije nego je stigao do Azije, poginuo je u zračnoj nesreći.⁷⁷

⁷⁴ Moore, Kate, *The Battle of Britain*, Osprey Publishing, Oxford, 2015., 125.

⁷⁵ Deighton, 90.

⁷⁶ "Trafford Leigh - Mallory (British air marshal)", Encyclopedia britannica, <https://www.britannica.com>, 28. srpanja 2016.

⁷⁷ "Trafford Leigh - Mallory (British air marshal)", Encyclopedia britannica, <https://www.britannica.com>, 28. srpnja 2016.

Što se tiče Njemačke, najvažnija vojna ličnost bila je Hermann Göring. On je bio feldmaršal, glavni zapovjednik *Luftwaffe* te Hitlerov zamjenik.⁷⁸ Sudjelovao je u Prvom svjetskom ratu gdje se istaknuo s dvadeset dva srušena aviona. Nacistima se pridružio 1922. godine. Nakon uzdizanja Nacionalsocijalističke stranke, Göring je postao predsjednik *Reichstaga* i ministar zrakoplovstva. Osim toga bio je osnivač Gestapa te koncentracijskih logora. Prije početka Drugog svjetskog rata stvorio je moćno njemačko ratno zrakoplovstvo *Luftwaffe*. Najveći nedostatak Göringa bio je u tome što nije razumio novi način ratovanja te je znao podcijeniti protivnike. U početku rata njegovi su potezi bili uspješni jer su njemačke zračne snage imale veliku prednost nad svojim suparnicima. Već tijekom bitke za Francusku njegovi potezi pokazali su se krivim što je dovelo do gubitaka u *Luftwaffe*. Međutim to se nije toliko osjetilo jer su na kraju Nijemci izvukli pobjedu. Sve pogreške u vođenju pokazale su se tijekom bitke za Britaniju gdje je svojim lošim odlukama donio prednost Britancima. Njegova predviđanja o slomu britanskih zračnih snaga u dva ili tri tjedna bila su neostvariva. *Luftwaffe* nije uspio koncentrirati napade na glavne ciljeve ni dobro primjenjivati različite taktike što je bio jedan od razloga njemačkog poraza.⁷⁹

Albert Kesselring bio je njemački general feldmaršal te jedan od rijetkih zapovjednika koji nije imao vojničke korijene u obitelji. Sudjelovao je u Prvom svjetskom ratu, iako nije napravio značajniji uspjeh uspio je doći do čina kapetana do kraja rata.⁸⁰ Između dva svjetska rata napustio je kopnenu vojsku te se krajem 1933. godine pridružio ratnom zrakoplovstvu. Od tada je njegova vojna karijera rasla, do početka Drugog svjetskog rata bio je zapovjednik *Luftflotta 1*. Prvu zadaću kao zapovjednik *Luftlotta* u Drugom svjetskom ratu imao je u Poljskoj. Glavni zadatak bio mu je organizirati zračnu potporu grupi armija generala Fedora von Bocha. Tijekom njemačke ofenzive na Zapadu u proljeće 1940. godine preuzeo je zapovjedništvo nad *Luftlottom 2*. Bio je jedan od najzaslužnijih osoba za pobjedu Njemačke u Nizozemskoj, Belgiji i Francuskoj te iste godine bio je promoviran u feldmaršala.⁸¹ Što se tiče bitke za Britaniju, Kesselring je bio previše optimističan. Smatrao je, slično kao i Göring, da *Luftwaffe* može svladati britanske zračne snage što se naravno nije

⁷⁸ Deighton, 91.

⁷⁹ Lake, 40.

⁸⁰ Kemp, Anthony, *German commanders of World War II: Men at arms series*, No. 124, Osprey Publishing, Oxford, 1990., 9. - 10.

⁸¹ Williamson, Gordon, *German commanders of World War II: Waffen SS, Luftwaffe and Navy*, Osprey Publishing, Oxford, 2006., 43.

dogodilo te je nakon poraza u Britaniji bio premješten na Istočno bojište. Kesselring je ipak imao najvažniju ulogu u Italiji gdje je bio premješten 1941. godine. Tamo je dobio zapovjedništvo nad njemačkim snagama u južnoj Europi i sjevernoj Africi. U početku je morao organizirati zračnu potporu trupama generala Erwina Rommela, a nakon kapitulacije Italije 1943. godine preuzeo je zapovjedništvo i nad kopnenim snagama s kojima je uspio zadržati savezničku ofenzivu u Italiji. Do kraja rata bio je premješten na Zapadno bojište, nakon što je Gerd von Rundstedt bio smijenjen. Nakon rata bio je osuđen na smrt, no na kraju je bio oslobođen. Umro je 1960. godine u Bad Nauheimu.⁸²

Hugo Sperrle bio je također bio veteran iz Prvog svjetskog rata, gdje je bio vojni pilot. Na početku rata ušao je u službu, no nije se previše istaknuo do kraja rata. Nakon Prvog svjetskog rata Njemačkoj je bilo zabranjeno imati ratno zrakoplovstvo, zbog toga je Sperrle preuzeo zapovjedništvo nad vojničkim transportom. Napredovao je do pozicije istraživača teoretskih problema u ratnom zrakoplovstvu. Sperrle je od 1933. godine postajao sve važniji čimbenik u njemačkom zrakoplovstvu te je došao do čina pukovnika. Nakon što je Hermann Göring 1935. godine postao ministar zrakoplovstva, Sperrle je dobio čin generala - bojnika. Prije početka Drugog svjetskog rata bio je zapovjednik Njemačkog ratnog zrakoplovstva u Španjolskom građanskom ratu. Tijekom Drugog svjetskog rata zapovijedao je *Luftflottom 3*. Prvi važniji zadatak dobio je za vrijeme njemačke ofenzive na Zapadnom bojištu. Njegov *Luftflotte 3* bio je podrška generalu von Rundstedtu. Sperrle se pokazao kao vješt zapovjednik te je bio nagrađen *Željezним križem* i promoviran u čin feldmaršala.⁸³ Zapovjedništvo nad *Luftflottom 3* zadržao je za vrijeme bitke za Britaniju. Tijekom bitke ulazio je u sukobe s Kesselringom zbog dogovora oko taktike, Sperrle je smatrao kako se britanske zračne snage ne smiju podcijeniti dok je Kesselring smatrao kako će *Luftwaffe* lako slomiti otpor Britanaca. Drugi sukob nastao je nakon što je Kesselring odlučio bombardirati britanske gradove kako bi slomio moral Britanaca. Sperrle je smatrao kako bi bilo bolje da nastave bombardirati zračne luke, što se na kraju pokazalo boljim planom. Nakon bitke ostao je na Zapadnom bojištu, gdje je branio područje sjeverne Francuske. Nakon

⁸² Kemp, 18. - 20.

⁸³ Isto, 21. - 22.

savezničke invazije 1944. godine sa svojim snagama nije uspio obraniti osvojeno područje te je bio prisilno umirovljen.⁸⁴

⁸⁴ Williamson, 44.

4. Posljedice operacije

Teško je odrediti kada je točno bitka za Britaniju završila, jer su još nakon listopada zrakoplovi *Luftwaffe* ugrožavali nebo iznad Engleske. Isto tako teško je odrediti tko je bio pobjednik nakon bitke, ako uzmemo u obzir kako ni jedna strana nije uspjela do kraja bitke steći premoć nad neprijateljem. Nijemci nisu uspjeli poraziti Britance u zraku kao što je bio njihov plan. Nikad nisu stekli toliku premoć da bi omogućili Njemačkoj mornarici iskrcavanje na obali britanskog otočja. Uspjeli su nanijeti golemu štetu gradovima diljem Engleske.

S druge strane, britansko ratno zrakoplovstvo nikad nije uspjelo poraziti *Luftwaffe* u svom zračnom prostoru.⁸⁵ Britanska vlada nije se osjećala sigurnom sve do ljeta 1941. godine.⁸⁶ No kako su Britanci uspjeli zadržati Njemačko ratno zrakoplovstvo dovoljno dugo da se u potpunosti odgodi operacija Morski lav, može se reći kako su oni pobijedili. Britanska pobjeda može se vidjeti i u omjeru izgubljenih zrakoplova. *RAF* je izgubio oko 900 zrakoplova dok je *Luftwaffe* izgubio oko 1700 zrakoplova.⁸⁷ U zračnim napadima stradalo je oko 60 000 civila. Civili su tijekom cijele bitke imali veliku ulogu. Britanci nikada nisu napuštali svoje domove, radna mjesta ili tražili od vlade da potpiše mir s Nijemcima. Ljudi koji su ostali bez domova imali su sigurno utočište kod susjeda ili su bili smješteni u tunele podzemne željeznice. Tijekom bitke pokazali su karakter koji Njemačko vrhovno zapovjedništvo nije očekivalo. Göringovi planovi o bombardiranju gradova s ciljem sloma britanskog morala pokazali su se netočnim. Vrijedi spomenuti kako je *RAF* nanio prvi teži poraz *Luftwaffe*u tijekom bitke za Britaniju. Ta pobjeda dodatno je podigla moral Britancima koji su kasnije tijekom rata uspješno ratovali protiv Nijemaca.⁸⁸

Operacija Morski lav zapravo nikad nije bila u potpunosti pokrenuta jer Njemačka mornarica nikad nije uspjela sa svojim prvotnim planom - iskrcavanjem na britansku obalu. *Luftwaffe* nikad nije izvršio svoj prvotni plan uništenja britanske obrane u roku od tri do četiri tjedana. Hitler je već krajem listopada u potpunosti izgubio zanimanje za Britaniju te je počeo planirati invaziju na Sovjetski Savez. Do tada je postalo jasno

⁸⁵ Lake, 226.

⁸⁶ Deighton, 213.

⁸⁷ Lake, 221.

⁸⁸ Moore, 181. - 182.

kako mogućnost invazije britanskog otočja neće biti uspješna. Počeo je prebacivati snage koje su bile zadužene za provedbu invazije na istok. Kao kraj operacije uzima se početak invazije na istoku, pokretanjem operacije *Barbarossa* u ljeto 1941. godine.⁸⁹ Većina zračnih luka *RAF-a* očuvana je do danas, iako su mnoge prostorije u lošem stanju. Dana 15. Rujana u Britaniji se obilježava dan bitke za Britaniju. Prvi spomenik koji se odnosi na bitku za Britaniju bio je postavljen 2000., šezdeset godina nakon bitke. Brončani stup na obali Temze postavljen je kao sjećanje na sve pilote i civile koji su stradali u bitci.⁹⁰

⁸⁹ Deighton, 216. - 217.

⁹⁰ Moore, 186.

Zaključak

Bitka za Britaniju bila je jedna od najvažnijih bitaka tijekom Drugog svjetskog rata. Britanci su pokazali da nacistička Njemačka nije nepobjediva jer je bio poražen do tada nezaustavljivi *Luftwaffe*. Njemačka je bila u mogućnosti poraziti Britance da je Hitler od početka imao u planu operaciju Morski lav, tj. plan o invaziji. Nijemci su zaostajali s razvojem mornarice u usporedbi s Britancima. Situacija bi bila drugačija da su pripreme za invaziju počele već 1939. godine ili odmah nakon kapitulacije Francuske. Početkom 1940. godine imali su premoć u broju zrakoplova te iskusnije pilote. Ishod bitke mogao je biti drugačiji da su Nijemci pomnije izradili plan i bolje isplanirali svaki korak bitke.

Važno je istaknuti i Hitlerovo i Göringovo podcjenjivanje Britanaca. Göring je dozvolio da se njegov protivnik oporavi od prvih udaraca. Hitler je mislio kako će Britanci prihvatiti njegov mir jer su ostali bez saveznika. Na kraju se pokazalo kako su Britanci bili spremni na borbu do posljednjeg zrakoplova kako bi se obranili od moguće invazije. *Luftwaffe* je mogao pobijediti da se držao svoje taktike napadanja *RAF-ovih* aerodroma jer su Britanci ostali na „zalihama“ što se tiče zrakoplova do početka rujna. No moramo pogledati i drugu stranu, daleko od toga da su Britanci bili u potpunosti nemoćni. Imali su odlične zrakoplove koji su bili okretniji od najboljeg njemačkog lovačkog zrakoplova *Messerschmitta Bf 109*. Osim toga imali su radar koji je pomogao Britancima da na vrijeme mogu reagirati na gotovo svaki potez *Luftwaffe*. Ovdje naravno treba uzeti u obzir i britanski narod koji se ni u najtežim trenucima nije predao. Operacija Morski lav mogla je uspjeti da ju je Hitler ozbiljno počeo planirati već 1939. ili početkom 1940. godine. Poraz Njemačke je posljedica njegovih pogrešnih pretpostavki i podcjenjivanje protivnika od strane vrhovnih zapovjednika *Luftwaffe*.

Literatura

1. Bishop, Edward, *Zračna bitka za Britaniju*, Alfa, Zagreb, 1974.
2. Brown, Louis, *A radar history of World War II technical and military imperatives*, IOP Publishing, Bristol, 1999.
3. Churchill, Winston, *Drugi svjetski rat: Svezak prvi*, Školska knjiga, Zagreb, 2002.
4. Deighton, Len, *Lovac: Zračna bitka za Britaniju*, Vjesnik, Zagreb, 1984.
5. Goluža, Miroslav, "Operacija Morski lav i odnosi velikih sila (1939. - 1941.)", *Polemos časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*, 13, 2010., 93-108. str.
6. Grbić, Gordan, *Lovački zrakoplovi 1/3: 1935.-1945.*, Omnes, Zagreb, 2011.
7. Grbić, Gordan, *Lovački zrakoplovi 3/3: 1935.-1945.*, Omnes, Zagreb, 2013.
8. Hitler, Adolf, *Mein kampf= Moja borba*, Croatiaprojekt, Zagreb, 1999.
9. Kemp, Anthony, *German commanders of World War II: Men at arms series*, No. 124, Osprey Publishing, Oxford, 1990.
10. Lake, Jon, *The battle of Britain*, Book Sales, 2000.
11. Moore, Kate, *The Battle of Britain*, Osprey Publishing, Oxford, 2015.
12. Paape, Abraham Harry., *Drugi svjetski rat*, Mladost, Zagreb, 1982.
13. "Trafford Leigh - Mallory (British air marshal)", Encyclopedia britannica, <https://www.britannica.com>, preuzeto 28.7.2016.
14. Williamson Gordon, *German commanders of World War II: Waffen SS, Luftwaffe and Navy*, Osprey Publishing, Oxford, 2006.

Sažetak

Bitka za Britaniju

Bitka za Britaniju bila je jedna od najvažnijih bitaka u Drugom svjetskom ratu. Nakon kapitulacije Francuske, Britanci su bez saveznika. Tijekom ljeta 1940. godine, Hitler je počeo s pripremama za operaciju Morski lav. Prvotni plan operacije bio je iskrcavanje na britanskom otočju. Kako bi to uspjeli, *Luftwaffe* je trebao pobijediti britansko ratno zrakoplovstvo. Bitka za Britaniju započela je od 10. srpnja i trajala je do 31. listopada. U početku je Njemačko ratno zrakoplovstvo bilo u prednosti zbog većeg broja zrakoplova. Ipak do kraja bitke nisu uspjeli uništiti *RAF*. Britansko ratno zrakoplovstvo je uspjelo zaustaviti pokušaj invazije na Britaniju. Hitler je do kraja listopada u potpunosti odustao od operacije Morski lav te se okrenuo Istoku. Do tada je postalo jasno kako invazija na Britaniju neće biti uspješna. Operacijom *Barbarossa* 1941. godine počela je invazija na Sovjetski Savez.

Ključne riječi: Bitka za Britaniju, Morski lav, Adolf Hitler, *Luftwaffe*, *RAF*

Abstract

Battle of Britain

The Battle of Britain was one of the most important battles in World War II. After the capitulation of France, the British have no allies. During the summer of 1940, Hitler began to prepare for the operation Sea Lion. The original plan of operation was the landing on the British Isles. In order to succeed, the Luftwaffe had to beat British Air Force. The Battle of Britain began July 10 and lasted to 31 October. At first, the German Air Force was in an advantage because of a large number of aircraft. Yet by the end of the battle failed to destroy the RAF. British Air Force was successful in attempt to stop the invasion of Britain. Until the end of October Hitler completely abandoned Operation Sea Lion and turned east. Until then, it became clear that the invasion of Britain will not be successful. In 1941 Hitler started operation Barbarossa which began the invasion of the Soviet Union.

Keywords: Battle of Britain, Sea Lion, Adolf Hitler, Luftwaffe, *RAF*